

Ми вважаємо, що характер життєвої позиції визначає роль, яку особистість свідомо чи не свідомо, використовує під час взаємодії з навколишніми людьми. Наприклад, якщо життєва позиція особистості полягає у здобутті професійного успіху, то у взаємодії з навколишніми, вона буде виконувати ту роль, яка як найкраще, на її думку, продемонструє ті якості які є важливими для досягнення цього успіху (відповідальний професіонал, турботлива колега, людина, що демонструє великий потенціал, «хлопчик на побігеньках» та т. ін.). Саме тому, життєва позиція – це не кількість ролей, а їх якісне наповнення. Життєва позиція пов'язана з домаганнями особистості, чим менше у людини домагань, тим менша кількість ролей є в її «арсеналі».

Результати теоретичного аналізу дали змогу дійти таких висновків: особистість здатна гармонійно розвиватися за умови, якщо в неї є можливість проявляти свою індивідуальність, через програвання великої кількості життєвих ролей у різних сферах життя. Чим більша кількість цих ролей, тим більш вільною почуває себе людина і це дає їй змогу та натхнення до саморозвитку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Абульханова-Славская К. Стратегия жизни / К. Абульханова-Славская. – М. : Мысль, 1991. – 299 с.
2. Анциферова Л. Психология личности как развивающейся системы // Психология формирования и развития личности / Л. Анциферова. – М. : Прогресс, 1981. – 260 с.
3. Горностай П. Личность и роль : Ролевой подход в социальной психологии личности / П. Горностай. – К. : Интерпресс ЛТД, 2007. – 312 с.
4. Иванов В. Общие вопросы самосознания личности / В. Иванов. – СПб. : Питер, 2002. – 508 с.
5. Леонтьев А. Деятельность. Сознание. Личность / А. Леонтьев. – [2-е изд.]. – М. : Политиздат, 1997. – 304 с.
6. Рубинштейн С. Проблемы общей психологии / С. Рубинштейн. – [2-е изд.]. – М. : Педагогика, 1976. – 416 с.
7. Buhler Ch. Der menschliche Lebenslauf als psychologisches Problem / Ch. Buhler. – Leipzig, 1933.

Надія Павлик,

канд. пед. н., доцент,
Житомирський державний університет
імені Івана Франка,
координатор кампанії Ради Європи
«No Hate Speech Movement» в Україні

ЗМІСТ І НАПРЯМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗАГАЛЬНОЄВРОПЕЙСЬКОЇ КАМПАНІЇ «РУХ ПРОТИ НЕНАВИСТІ» В УКРАЇНІ

У статті представлено зміст та напрями реалізації кампанії «Рух проти ненависті» в Україні. Окреслено основні інструменти її реалізації та визначено перспективні шляхи подальшої роботи з протидії порушенню прав людини.

Nadiia Pavlyk

CONTENTS AND DIRECTIONS OF EUROPEAN CAMPAIGN “NO HATE SPEECH MOVEMENT” IN UKRAINE

The article outlines the contents and directions of the campaign “No Hate Speech Movement” in Ukraine. The basic tools for its implementation and the main ways of further work in order to overcome violations of human rights are defined.

Актуальність кампанії. У 2011 році Радою Європи та урядом України було підписано План дій для України «Партнерство заради реформ» – стратегічний документ, що відображає зобов'язання України як члена Ради Європи. У Плані дій для України зазначена важливість і нагальність підтримки українських програм в галузі прав людини, верховенства закону і демократії; провідними визначено такі напрямки співробітництва, як: захист прав людини в контексті Європейської конвенції з прав людини; зміцнення і захист прав дітей; сприяння європейським стандартам в українському медійному середовищі; запобігання нелюдській та принижуючій гідності поведінці; сприяння рівності та різноманітності [1].

Для виконання представлених вище завдань Радою Європи ініційовано реалізацію в Україні національної кампанії «Рух проти ненависті» – проект, спрямований на інтеграцію зусиль урядових, державних і громадських організацій щодо протидії проявам мови ненависті в Інтернет-середовищі; об'єднанні зусиль зацікавлених сторін у зменшенні явищ дискримінації і порушення прав людини в медійному просторі; розвиток потенціалу молоді шляхом освітніх програм щодо виявлення і реагування на прояви дискримінації та порушення прав людини.

Європейський досвід реалізації кампанії. Загальноєвропейська кампанія «No Hate Speech Movement» сьогодні об'єднує 47 країн – членів Ради Європи, що виступають проти проявів мови ненависті (англ. – HateSpeech) в Інтернет-середовищі. Кампанія ініційована й реалізується Департаментом молоді Ради Європи з метою протидії проявам расизму і дискримінації (зокрема розпалюванню ненависті) в Інтернет-мережі

шляхом надання молоді можливості набувати знань і навичок, необхідних для впізнання та протидії порушенням прав людини. В Україні кампанія називається «Рух проти ненависті», її реалізація почалася у січні 2014 року [2].

Основними цілями кампанії визначено: інформування громадськості щодо сутності та форм прояву мови ненависті в Інтернеті, а також наслідків впливу мови ненависті на розвиток демократії та соціально-психологічне становлення особистості; формування медійної та інтернет-грамотності учнівської та студентської молоді; підтримка молоді у боротьбі за права людини; мобілізація, навчання і створення мережі онлайн-активістів із захисту прав людини; моніторинг ЗМІ щодо проявів мови ненависті та розробка інструментів для протидії їй; юридична, соціальна й психологічна підтримка жертв онлайн-насилства, у т.ч. тих, хто страждає від проявів ненависті, дискримінації та порушення прав людини; створення умов для ефективного діалогу між європейськими країнами щодо боротьби проти ворожнечі та ненависті [2].

Вивчення досвіду європейських країн щодо організації та проведення національних кампаній свідчить, що визначальним є розвиток «Руху проти ненависті» у двох *напрямах*: *онлайн* активність та *офлайн* просвітницька робота.

Основними завданнями проведення онлайн кампанії є: привертання уваги громадськості до вирішення проблеми насилства й порушення прав людини в Інтернеті; популяризація руху серед підлітків і молоді як активних користувачів веб-ресурсів та соціальних мереж; створення «Гарячих ліній» для підтримки жертв насилства в Інтернет-мережі; проведення освітніх заходів щодо розуміння понять «мова ненависті», «дискримінація», «кібербулінг»; створення та поширення інформаційних й освітніх матеріалів. Прикладами реалізації онлайн діяльності європейських комітетів може бути: створення національних Інтернет-платформ «Без ненависті» та спеціальних сторінок в молодіжних соціальних мережах; участь у Європейських днях дій; залучення команди онлайн активістів для відстеження проявів мови ненависті в ЗМІ; веб-активність у дискусіях, блогах, дебатах відповідно до цілей кампанії; діяльність онлайнліній допомоги жертвам кібербулінгу та Інтернет-насилства.

Офлайн заходи спрямовані на поглиблення розуміння широким загалом Конвенції прав людини, державних та європейських механізмів їх захисту, інструментів протидії порушенню прав людини; розробку ефективних заходів щодо привертання уваги молоді та різних цільових груп програми, орієнтованих на їх потреби та інтереси. Приклади офлайн діяльності європейських комітетів кампанії: друк та поширення інформаційних матеріалів серед учнівської і студентської молоді; забезпечення зв'язків з громадськістю шляхом проведення прес-конференцій, рекламних акцій за темою кампанії; навчання журналістів і блогерів антидискримінаційних практик; проведення польових досліджень щодо стану проблеми у країні та в її окремих регіонах; просвітницька діяльність у загальноосвітніх та вищих навчальних закладах, у т.ч. створення освітніх ресурсів і програм; організація молодіжних таборів, семінарів, тренінгів з протидії насилству; вуличні акції та флешмоби; тематичні мистецькі фестивалі, виставки та конкурси; спортивні події з використанням символіки кампанії.

Інструменти реалізації кампанії в Україні. Основним завданням кампанії в Україні наразі є об'єднання зусиль: 1) органів державної влади, державних інституцій та установ, покликаних реалізовувати державну політику, засновану на повазі до невід'ємних прав людини та європейських цінностей; 2) громадських організацій, що працюють у сфері захисту прав людини і протидії різним формам дискримінації та, на нашу думку, є сьогодні одним з найдієвіших механізмів захисту прав і свобод українців, оскільки є більш гнучкими та мобільними у порівнянні з іншими інституціями; 3) представників різних медіа, які наразі є основним інститутом соціалізації дітей і молоді, та володіють потенціалом до формування громадської думки, що потенційно створює загрози для формування етнічних, гендерних та інших видів стереотипів, які лежать в основі дискримінації та порушення прав людини; 4) різних категорій зацікавлених людей – Інтернет-активістів, блогерів, волонтерів, людей з активною громадянською позицією, які прагнуть покращити якість життя в Україні та власними зусиллями змінити ситуацію в країні. Для цього у січні 2014 року Міністерством молоді та спорту України і ВМГО «Асоціація «КВН України» було проведено Всеукраїнський семінар присвяченому запуску та просуванню загальноєвропейської кампанії «No Hate Speech Movement» в Україні, під час якого створено Національний комітет кампанії «Рух проти ненависті» [3]. На нашу думку, це спрямоване об'єднання зусиль різних секторів і зацікавлених сторін, і дозволить досягнути вищих результатів за рахунок ефективних комунікацій всередині Національного комітету.

Вектори подальших соціальних перетворень представляють собою напрямки реалізації кампанії, що відповідають поставленим Радою Європи перед національними комітетами завданням. А саме, першочерговим завданням є поширення інформації про кампанію в Україні та Європі для ознайомлення якомога більшої кількості людей з діяльністю щодо захисту прав людини в Інтернет-середовищі; про наявність європейських та українських ресурсів із правової он-лайн підтримки; про основні цілі діяльності кампанії та цінності, на яких вона заснована. Наступним завданням є популяризація ідей як основотворчих і концептуальних засад кампанії «Рух проти ненависті» – взаємоповаги прав людини в Інтернет-спілкуванні,

протидії мови ненависті он-лайн, створення безпечного для дітей і молоді Інтернет-середовища, протидія дискримінаційному Інтернет-контенту. Однак, як свідчить практика діяльності національних кампаній інших країн, лише інформаційна діяльність та зв'язки з громадськістю не дозволяють досягнути поставлених цілей, оскільки часто чути – не означає відчувати і, тим більше, діяти й поводитися. Тому наступним важливим напрямком діяльності є поглиблення розуміння дітей, молоді та громади щодо сутності та змісту концепції прав людини, інструментів і документів, що забезпечують її дієвість, тощо. Для цього вкрай необхідним вважаємо проведення освітньої діяльності у середовищі дітей і молоді, що буде спрямована на розуміння ними мови ненависті он-лайн, її проявів та наслідків, а також інституцій, до яких можна звернутися при виникненні загроз людській гідності. Окремо вважаємо за необхідне проведення систематичного моніторингу стану прав людини в Інтернеті. Варто відзначити, що в Україні існують специфічні ознаки та вияви дискримінації, які відрізняються від інших європейських країн. Окремих досліджень щодо найбільш поширених проявів мови ненависті в Українському онлайн-середовищі не існує, однак досвід роботи свідчить, що в рунеті та укрнеті основними проблемами є дискримінація за віком, за статтю, за етнічним походженням, за місцем і типом поселення.

Перетворення кампанії з декларативної на практичну можливе лише при створенні інструментів превенції, інтервенції та поственції випадків кібер-булінгу та інших видів насильства в Інтернеті. Превенція (або профілактика) мови ненависті передбачає розуміння учасниками комунікацій дій та наслідків он-лайн насильства та дискримінації. Інтервенція, або втручання у ситуацію насильства, ми розуміємо як створення Інтернет-ресурсів, що надаватимуть консультативну, психологічну та правозахисну підтримку жертв насильства. Поственція означає наявність правових механізмів для вилучення дискримінаційного контенту з Інтернет-простору; попередження випадків повторного виникнення ситуації.

Таким чином, визначені напрями роботи та інтеграція зусиль дозволить забезпечувати захист жертв Інтернет-насильства, а також їх правовий і психологічний супровід. Представлені вектори перетворюючої діяльності дозволяють визначити два напрями реалізації кампанії: он-лайн і оф-лайн, кожний з яких має свої переваги та недоліки, тому повинні реалізовуватися комплексно. Зокрема, перевагами онлайн роботи вважаємо її територіальну, часову, вікову доступність, можливість збереження конфіденційності, низьку собівартість (у порівнянні з офлайн заходами), можливість залучення великої кількості людей. Однак, варто відзначити, що при цьому існують певні небезпеки і недоліки. Так, підвищується кількість махінацій, дії можуть бути неглибокими, немає можливості відстежити реальні результати та рівень їх ефективності. Офлайн заходи, натомість, дозволяють забезпечувати зворотній зв'язок про перебіг заходів та їх ефекти, дозволяють бути більш особистісно орієнтованими на потреби та світогляд кожного окремого учасника, дозволяють поглиблювати рівень реалізації завдань кампанії. Однак, така офлайн діяльність обмежена за кількістю учасників, за фінансовими та іншими типами ресурсів. Отже, є важливим поєднання обох видів активності для забезпечення сталих результатів кампанії.

Ще одним інструментом реалізації кампанії вважаємо використання наявних європейських ресурсів її проведення. Зокрема, на офіційному європейському сайті кампанії існують розроблені механізми популяризації руху (наприклад, відео- та фотоінформація), є можливість підписатися до участі в кампанії та доєднатися до загальноєвропейського руху. Крім того, існує цікава можливість долучитися до днів європейської активності, які передбачають одночасні дії усіх 47 національних комітетів. Зокрема, є можливість поширення інформації про українські заходи на європейському рівні, а також пошуку партнерів для реалізації спільних цілей кампанії.

Діяльність Національної кампанії дозволить створити загальноукраїнську мережу організацій, що забезпечить об'єднання ресурсів та зусиль. Зокрема, створений сайт кампанії дозволить забезпечити її інформаційний компонент, використовувати та обмінюватися інформаційними матеріалами, залучати нових людей до участі в кампанії. Вважаємо за важливе і потрібне забезпечити можливість поширення інформації на сайтах організацій –учасників національного комітету щодо змісту та цілей кампанії «Рух проти ненависті», а також конкретних заходів з реалізації кампанії. Крім того, великий ресурс для реалізації програми кампанії мають соціальні мережі, які є провідним середовищем спілкування молоді. Тому вкрай важливо популяризувати кампанію та її можливості в соціальних мережах.

Крім того, створення Національного комітету як координаційного органу дозволить забезпечити адміністративну підтримку кампанії та її практичним заходам. Зокрема, включення до Національного комітету міністерств та органів державного управління дозволить документально й адміністративно забезпечити заходи у сфері освіти, спорту, культури і т.д. Відповідно, до українського Національного комітету ввійшли: Міністерство молоді та спорту України, Міністерство соціальної політики України, Секретаріат Уповноваженого України з прав людини, Міністерство закордонних справ України, Міністерство освіти та науки України, Міністерство культури України.

Зрозуміло, що діяльність кампанії та комітету буде неефективною, якщо ми не зможемо забезпечити практичні дії відповідної тематики на рівні конкретних організацій – міжнародних, всеукраїнських,

регіональних, місцевих. Дії будуть тим більш ефективними, якщо охоплюватимуть усі сфери та галузі, дотичні до проблематики. Зокрема: у сфері освіти – проведення неформальних освітніх заходів з висвітлення сутності та змісту дискримінації, прав людини, мови ненависті та інших основних категорій; у сфері молодіжної політики – створення умов для діяльності громадських організацій, студентських та молодіжних об'єднань на засадах загальнолюдських цінностей; у сфері інформації та комунікацій – навчальна робота з журналістами проти поширення стереотипів та розповсюдження дискримінаційних практик; у правовій сфері – підтримка правозахисних організацій, поширення інформації про права людини та інституції, що їх захищають, індивідуальний супровід осіб, що страждають від порушення прав людини, їх адвокативна підтримка; у сферах культури і спорту – популяризація назви кампанії, її сайту та основних ідей під час масових культурних і спортивних подій, оскільки вони об'єднують велику кількість дітей та юнацтва та дозволяють здійснювати просвітницьку та популяризаційну роботу, спираючись на творчий потенціал молоді.

Таким чином, нами представлено зміст та напрями реалізації кампанії «Рух проти ненависті» в Україні, окреслено основні інструменти її реалізації та визначено перспективні шляхи подальшої роботи з протидії порушенню прав людини.

ЛІТЕРАТУРА

1. Action Plan for Ukraine «A Partnership for Reform» / План дій для України «Партнерство заради реформ» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://hub.coe.int/c/document_library/get_file?uuid=24875c00-6299-4c4f-9bd5-ad47a56d5f1e&groupId=10227).
2. No Hate Speech Movement [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nohatespeechmovement.org>.
3. Рух проти ненависті [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://nohate.hackanight.org>.

Ігор Петришин,
магістр психології,
Науково-дослідний
експертно-криміналістичний Центр
при УМВС України
в Тернопільській області

НАСИЛЬСТВО В ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРИ

На основі узагальнення літературних джерел, статистичних даних та експертної практики проведено психологічний аналіз мережі Інтернет з позиції його корисності і шкідливості, проаналізовано існуючі нормативні акти та закони, що стосуються прав і свобод дитини в Україні, висвітлено труднощі у поданні однозначних експертних висновків без наявності відповідних наукових напрацювань, чітких оціночних критеріїв відносно різних об'єктів дослідження з питань, які вирішують відповідні спеціалісти.

Ihor Petryshyn

VIOLENCE IN INFORMATION SPACE

The article summarizes the literature, statistic data and expert practices of psychological analysis of the Internet in terms of its usefulness and harmfulness. The existing regulations of the rights and freedoms of children in Ukraine are analyzed. The entry highlights difficulties in presenting unequivocal expert conclusions without the respective researches in the field and clear evaluation criteria with respect to different objects of study of the issues that appropriate professionals deal with.

Здійснення заходів з попередження насильства в сім'ї, розгляд звернень та повідомлень з приводу жорстокого поводження з дітьми або реальної загрози його вчинення, на сьогоднішній день має надзвичайне державне значення.

Насильство в сім'ї – будь-які умисні дії фізичного, сексуального, психологічного чи економічного спрямування одного члена сім'ї по відношенню до іншого члена сім'ї, якщо ці дії порушують конституційні права і свободи члена сім'ї як людини та громадянина і наносять йому моральну шкоду, шкоду його фізичному чи психічному здоров'ю [1]. Причини насильства частково зумовлені біологічними та іншими факторами, які дають підстави говорити про певну схильність деяких людей до агресії, однак частіше за все ці фактори взаємодіють з сімейними, суспільними, культурними та іншими факторами зовнішнього характеру і, таким чином, створюють ситуацію, у якій виникає насильство. Люди мають безліч природних механізмів, спрямованих на кооперацію, стримування агресії і мирне вирішення конфліктів, ці механізми настільки ж природні, як і агресивні нахили [2].